

Zbornik Urbani Šokci 8/9: [Šokci – Bunjevci ; Panonija – Europa]. Panonski kontekst šokačke i bunjevačke kulture i tradicije (Osijek – Sombor, 26. i 27. travnja 2013.) ; Kako se to može biti Europljanin i živjeti u Šokadiji (Osijek – Sombor 25. i 26. travnja 2014.), priredile Helena Sablić Tomić, Vera Erl, Osijek : Šokačka grana ; Subotica : Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, 2014., 436 str.

Zbornik pod glavnim naslovom *Šokci – Bunjevci ; Panonija – Europa* tiskan je 2014. godine u sunakladništvu Šokačke grane iz Osijeka i Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice. U njemu su objavljeni radovi nastali na osmom i devetom Međunarodnom okruglom stolu Urbani Šokci: „Panonski kontekst šokačke i bunjevačke kulture i tradicije“ (Osijek – Sombor, 26. i 27. travnja 2013.) te „Kako se to može biti Europljanin i živjeti u Šokadiji“ (Osijek – Sombor 25. i 26. travnja 2014.), što je vidljivo u njegovu podnaslovu. Na 436 stranica, u nakladi od 400 primjeraka, objavljeno je 36 radnji, od čega znatan dio radova potpisuju autori iz Vojvodine, a gotovo polovica tematizira neko područje kulturnog života Hrvata u Vojvodini.

Sunakladništvo Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata podrazumijeva i međunarodnu suradnju sa sličnim institucijama iz inozemstva u području kulture, umjetnosti i znanosti. Ovaj način suradnje rezultira jasnom porukom da je hrvatski kulturni prostor jedinstven te da uključuje i svoje zagranične dijelove.

Sadržaj zbornika podijeljen je na sedam tematskih cjelina, a završava zaključkom prof. dr. sc. Helene Sablić Tomić. U prvome bloku „U sjećanju na

Julija Njikoša“ (str. 11-37) objavljena su tri napisa o ovom velikanu tamburaške glazbe iz Osijeka. Vera Erl piše tekst „Julije Đula Njikoš – 90. obljetnica rođenja, rođendanska čestitka“. Autorica naglašava kako u čast ovom vrsnom muzikologu, melografu, dirigentu i počasnom članu Šokačke grane upravo započinje „37. Međunarodni festival tamburaške glazbe, kojeg je on osmislio“. „Moji susreti s Julijem Njikošem“ (str. 19-22), naziv je rada Stipana Jaramazovića, muzikologa iz Subotice. On se prisjeća svog prvog susreta s Njikošem i ističe njegovu poruku „da nikad ne ostavimo ovu našu tamburu, koja nije samo za narodna veselja i kavane, već i za koncertne podijume“. Dobri poznavatelji tamburaške glazbe to dobro znaju i nastoje tu ideju ostvariti. Treći rad u ovome bloku pod naslovom „Melografski i publicistički opus Julija Njikoša“ (str. 23-37) napisao je Mihael Ferić iz Slavanskog Broda. U njemu autor ističe kako je rezultate svojih istraživanja, prikupljanja i obrade hrvatske tradicijske ruralne i urbane glazbene baštine, osobito slavonske, baranjske i srijemske, objelodanio u više objavljenih zbirki s mnoštvom zapisa pučkih napjeva, stihova njihovih

pjesama, dopunjenih autorskim glazbenim obradama i romansiranim opisima i prikazima obrednih i radnih običaja te ostalim etnološkim priložima. Svoj rad Ferić zaključuje: „Melograf, publicist, kroničar, promicatelj i organizator glazbenih zbivanja, pripovjedač, obrađivač, tonski i fotografski snimatelj, radijski i diskografski urednik te napokon i skladatelj rijetko se sreće u jednoj osobi.“

Drugi dio naslovljen je „U književnosti“, a sadrži šest radova, od kojih su dva izravno navezana na književnu baštinu Hrvata u Vojvodini. Radnja svestranog književnika, filozofa i publicista Tomislava Žigmanova „Identitetske sastavnice i slike svijeta Bunjevac(=k)a u tri pripovijetke Veljka Petrovića“ (str. 41-52), od iznimne je važnosti kako za stručnu tako i širu javnost. U njoj autor propituje identitetske sastavnice, sadržaje svjetonazora, vrste i načine djelovanja i slike svijeta Petrovićevih književnih likova Bunjevac(k)a. Žigmanov pri tome otkriva zanimljivu stereotipiju Bunjevaca u Petrovića kao pasivnih dionika povijesti, ljudi s gubitničkim sudbinama i teško prilagodljivih na urbani i moderni način života. U ovome se kriju i prijeporni kodovi o kojima se može raspravljati i tražiti moguću realnost i pravu istinu. U svom radu „Panonski obrisi u pjesništvu Slavka Mađera (1922.-1946.)“ (str. 53-64), dr. sc. Vlasta Markasović iz Vinkovaca propituje teorijske spoznaje o književno-teritorijalnom pojmu Panonije te predstavlja rano preminulog pjesnika iz Hrtkovaca. „Pjesništvo Slavka Mađera postavljeno je u suodnos s fundamentalnim karakteristikama regije. Istražuju se intelektualno-filozofski i afektivno-osjetilni toposi ove poezije. Ustanovljuju se obrisi, podudarnosti i mjesta razlike u

odnosu na generalizirane predodžbe o književnosti panonskoga prostora.“

Marina Jemrić iz Iloka autorica je radnje „Susreti srijemske književne trojke (Antuna Gustava Matoša, Ante Benešića i Ise Velikanovića)“ (str. 65-76). Predmet ovoga rada je promatranje poveznice trojice suvremenika, njihovim stvarnim susretima te njihovom međusobnom korespondencijom u formi poznatih pisma. Mirta Bijuković Maršić, Katarina Horvat i Kristina Malbašić iz Osijeka pišu radnju „Žena u šokačkom ženskom pismu“ (str. 77-88), a Sanja Šušnjara iz Vrbanje autorica je rada „Doprinos šokačke kulture europskoj multikulturalnosti u pjesništvu Đuke Galovića“ (str. 89-95) u kome tematizira šokački identitet i kulturu i Đuku Galovića kao pučkog pjesnika slavonskoga kraja. Blok posvećen temama iz književnosti završava radnjom Mirka Ćurića iz Đakova naslovljenom „Đakovo, rasadište europskih ideja u vrijeme biskupa Strossmayera“ (str. 97-103). Članak se bavi europskom dimenzijom biskupa Josipa Jurja Strossmayera, koji je bio jedna od najvećih ličnosti hrvatske kulture i povijesti XIX. stoljeća i promicao međuvjersku, međunacionalnu i međurasnu toleranciju.

Treći dio zbornika „U povijesti i kulturi“ čini devet radnji, od kojih se pet odnosi na kulturnu i povijesnu tematiku Hrvata u Vojvodini: Zvonimir Pelajić iz Plavne autor je „Očuvanja hrvatskog identiteta bačkih Bunjevaca i Šokaca“ (str. 113-124), Ivica Ćosić Bukvin iz Vrbanje „Veza bačkih Šokaca sa Šokcima Srijema, Bosanske Posavine i Srednje Bosne“ (str. 135-144), a mr. sc. Miroslava Hadžihusejnović Valašek iz Zagreba rada „Crkvene pjesmarice, čuvari identiteta Šokaca i Bunjevaca“

(str. 145-168), Sončanin Zvonko Tadijan „Hrvatske udruge kulture u Bačkoj u tradicijskom i suvremenom kulturnom stvaralaštvu“ (str. 187-194), te Tomislav Žigmanov „Srednjoeuropska franjevačka Provincija sv. Ivana Kapistrana i bunjevačko-šokački kulturni procvat“ (str. 195-209). Sve su to zanimljive radnje utemeljene na istraživanju, s mnoštvom novih podataka i građe koja se može dalje proučavati. I ostala četiri napisa u ovom bloku nisu ništa manje zanimljiva, ali se ne odnose na Hrvate u Vojvodini. Ivica Djurok iz Pečuha potpisuje radnju „Šokci i ostali hrvatski subetniciteti u Mađarskoj“ (str. 107-11), Janja Juzbašić iz Županje autorica je radnje „Muzeološke prezentacije tradicijske kulture u funkciji očuvanja identiteta“ (str. 125-134), Tatjana Ileš iz Osijeka „Regionalno kao nacionalno, nacionalno kao globalno: tradicija, književnost, kultura /uvodna razmatranja/“ (str. 169-175) te Ljubica Gligorević iz Vinkovaca „Zašto doći u Vinkovce...!“ (str. 177-186).

U četvrtom bloku „U tkanicama“ objavljene su dvije radnje, koje se tematikom ne odnose na Hrvate u Vojvodini, no po svome značenju i sadržaju zaslužuju osobitu pozornost. To su radovi Miroslave Hadžihusejnović Valašek „Sveti čas, sveta ura ili sveti sat – korizmena pobožnost u zapadnom Srijemu“ (str. 213-217) i „Sikirevački motiv nekad i danas“ Katarine Dimšić (str. 219-226), obje iz Zagreba, koja svoj rad zaključuje riječima: „Sikirevački motiv teži tome da postane simbol identiteta, ne samo brodskeg kraja, nego i čitave Hrvatske na svjetskoj razini“.

Peti temat „U tlu i iznad njega“ započinje radom novinara iz Gibarca Slavka Žebića „Očuvanje šokaštva giba-

račkog“ (str. 229-240), a u tom dijelu su još četiri rada o Hrvatima iz Vojvodine. Katarina Dimšić iz Zagreba autorica je teksta „Zlatni novci oko vrata Bunjevki i Šokica“ (str. 247-262), u kome naglašava da su dukati do danas zadržali određenu materijalnu, ali i simboličnu vrijednost, posebno za Šokce u Bunjevce. O tome pišu u svojim djelima spisateljica Mara Šverl Gamiršek i Vlasta Markasović. Alojzije Stantić potpisuje dva rada na bunjevačkoj ikavici – „Surduk u đurđinskoj pustari“ (str. 263-280) i „Isušivanje dolova u subatičkom ataru“ (str. 307-321). Zvonko Tadijan piše tekst „Toponimi Sonte i okolice – dio šokačke baštine“ (str. 291-300): „Važnost ovih toponima je svjedočanstvo o bitisanju šokačkih Hrvata na ovim područjima od davnina i njihovoj dubokoj ukorijenjenosti u ovom dijelu Bačke. Usprkos raznim pokušajima mijenjanja i dokazivanja drugačije povijesti, toponimi, koji se i danas čvrsto drže u Sonti, svjedoče o trajnosti života Šokaca u ovim krajevima“, navodi autor u zaključku. Spomenut ćemo i ostale, jednako važne, teme u ovom bloku: Sanja Šušnjara iz Vrbanje i Vera Erl iz Osijeka pišu radnju „U Panoniji sam se kola naigrala i lipog svita nagledala“ (str. 241-246), Vlasta Markasović iz Vinkovaca autorica je radnje „Šokadija u Europi, Europa u Šokadiji“ (str. 281-290) u kojoj problematizira zavičajnu i europsku identifikaciju na primjerima znamenitih osoba vinkovačkoga kraja, a Anđelko Mrkonjić iz Osijeka objavljuje tekst „Trijem“ (str. 301-306) u kome slikovito pokazuje trijem kao identitetsku arhitektonsku posebnost panonskih prostora.

Šesti blok „U jeziku“ sadrži tri radnje. Milica Lukić iz Osijeka autorica je radnje „Šokačka rič“ u europskom kon-

tekstu“ (str. 325-334) u kojoj tematizira govore slavonskog dijalekta koji se u narodu obično zovu šokačkima. U članku su posebno zanimljivi dijelovi o posuđenicama u šokačkom govoru te uporabi frazema. Ivica Ćosić Bukvin iz Vrbanje objavljuje rad „Opstojnost i promicanje Šokaca i njihovog govora u novonastalim društvenim i političkim okolnostima“ (str. 335-342) u kome iznosi svoje stavove o šokaštvu kao prepoznatljivom vidu društvenog života pripadnika etnikuma hrvatskog naroda, nasuprot pripadnicima šokačkog etnikuma koji zbog raznih stvari sebe ne ubrajaju u takve. Na završetku ove tematske cjeline Sanja Vulić iz Zagreba donosi vrlo važnu radnju za mjesnu hrvatsku kulturu u Vojvodini, naslovljenu „A. G. Matoš u jeziku i o jeziku“ (str. 343-357). Prema sadržaju triju poglavlja rada: Matoševa razmišljanja o jeziku, Dijalektalno i nedijalektalno u Matoševu jeziku i Matoš kao uzor piscima iz Bačke, mogli bismo zaključiti da su osim jezika Matoševih djela, iznimno zanimljiva Matoševa razmišljanja o nedjeljivosti nacionalne književnosti od jezika naroda koji tu književnost stvara.

U sedmom tematskom dijelu „U pismu“ objavljene su četiri radnje od kojih se dvije izravno odnose na Hrvate u Vojvodini. Katarina Čeliković iz Subotice piše rad „Panonska topografija u kalendaru *Subotička Danica*“ (str. 361-374) u kome minuciozno predstavlja najstariji crkveno-narodni kalendar Hrvata u Bačkoj. U *Subotičkoj Danici* obuhvaćeno je oko 600 naslova koji u sebi imaju toponime, 200 u starom i 400 u novom tečaju. „Vidljiva je želja kalendara da svojim čitateljima ponudi vjerske i kulturne sadržaje, prožimanje

prostora o kojem se piše s onim kojemu je tekst namijenjen, informativni karakter pokazuje suvremenost uredništva, a toponimi nas svojim oblikom i nazivom mogu pozvati na istraživanje jezika i povijesti“, zaključuje svoju radnju autorica. U ovom bloku je i esej Zvonimira Pelajića „Europski kulturni obzori šokačkog i bunjevačkog identiteta“ (str. 411-425) u kome se pokušava dokazati da su bački Bunjevci i Šokci integralni dio hrvatskoga naroda. Autor se u tekstu osvrće i na dvojicu velikana koji imaju veze s Bačkom, a o tome se malo zna. To su dr. Josip Andrić i Antun Gustav Matoš. U ovom dijelu vrlo zanimljiv rad „Zaziru li hrvatski mediji od etno sadržaja?“ (str. 375-395) potpisuju Mirta Bijuković Maršić, Katarina Horvat i Marina Divić iz Osijeka, a Marija Erl Šafar i Bernarda Mautner, također iz Osijeka, suautorice su radnje „Europska Šokadija u bibliografskim zapisima na primjeru Gradske knjižnice i čitaonice Vinkovci i Općinske narodne knjižnice Drenovci“ (str. 397-409).

Zbornik završava zaključkom Hele Sablić Tomić (str. 429-436) u kome autorica donosi mnoštvo korisnih informacija kojima će Šokci i Bunjevci biti prepoznatljiviji u širem europskom kulturnom kontekstu.

Temeljem iznesenoga nameće se pozitivna ocjena glede značaja ovoga Zbornika za sve Hrvate, a posebno za mjesni kulturni prostor Hrvata u Vojvodini. Za pohvalu je i sam obim, raznovrsnost tematike, heterogenost autora, ali i znanstvena i publicistička relevantnost radnji te navedena literatura i izvori kojima su se autori služili. Kvaliteti dodatno pridonose i radnje na teme vojvođanskih Hrvata koje potpisuju autori iz Hrvat-

ske. Zbornik čini još ljepšim grafičko oblikovanje, naslovna stranica, brižljivo odabrane fotografije te crtež Julija Njikoša, autorice Ane Dragić (str. 12).

Zvonimir Pelajić

Lazo Vojnić Hajduk, *Dužijanca je zahvala Bogu i pohvala čovjeku*, Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“, Subotica, 2014., 64 str.

Nastavljajući svoje spisateljske ambicije, čiji je jedan od dosadašnjih predmeta interesa bila i dužijanca (*Subotička dužijanca žetvena svečanost*, suautori Andrija Kopilović i Alojzije Stantić, Subotica, 2006; *Obiteljska dužijanca bunjevačkih Hrvata u subotičkom kraju*, Subotica, 2011), Lazo Vojnić Hajduk vratio se ovom običaju bačkih Bunjevaca kao autor (i urednik) knjižice *Dužijanca je zahvala Bogu i pohvala čovjeku*, u nakladništvu Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“.

Smisao njezina izdavanja je programski – predstavljanje javnosti ciljeva djelovanja novoutemeljene Udruge koja je preuzela na sebe organiziranje subotičke Dužijance od HKC-a „Bunjevačko kolo“, što je svojedobno izazvalo zbunjenost i nedoumicu u dijelu hrvatske zajednice u Subotici. U tome smislu usmjereni su i *Predgovor* predsjednika Udruge Andrije Anišića (str. 9-10), *Pogovor* Stjepana Beretića (str. 47) kao i *Riječ direktora* Udruge Marinka Piuškovića (str. 29-30) te početna poglavlja *Temeljne postavke razvojnoga programa* i prvi dio kratkoga poglavlja *Izvedbeni program dužijance* (str. 11-28), u kojima se obrazlažu promjene u organizaciji

dužijance. Najbolje je obrađeno poglavlje *Manifestacije*, u kojemu su kratko prikazane sve manifestacije suvremene proslave dužijance u Subotici, od Blagoslova žita na Markovo, pa do Bandašicinoga kola te dužijanci u okolnim selima (str. 33-45). Međutim, i u ovom dijelu knjižice, a nadasve u rečenim ranijim dijelovima, autor značajni dio prostora posvećuje političkome obračunu s neistomišljenicima u hrvatskoj zajednici uz političko dociranje (str. 11-12, 16-18 itd.), uz istodobno prešućivanje činjenica koje ne idu u prilog iznesenim razlozima za organizacijske promjene i osnivanje Udruge (financijski kolaps HKC-a „Bunjevačkog kola“ za proslavu stote obljetnice dužijance, stečaj i kaznena odgovornost, djelomična personalna istovjetnost tadašnje uprave HKC-a s upravom nove Udruge itd.). Knjižica završava *Prilozima* koji čine Statut Udruge te osnivački akt s popisom osnivača Udruge i njihovim osobnim (?) podacima, kao i fotografijama organizacijskoga odbora i osnivača Udruge te fotografijama Katoličkog divojačkog